

Inhoud

Inleiding	13
Wegwijzer	15

Deel A. Een kader voor de seksuele ontwikkeling

1. Seksualiteit en de seksuele ontwikkeling	19
1.1 Wat is seksualiteit?	19
1.2 De seksuele ontwikkeling	20
1.3 Seksuele ontwikkeling in perspectief	22
1.3.1 <i>Seksuele gezondheid</i>	23
1.4 Seksuele ontwikkeling in historisch perspectief	24
1.4.1 <i>De huidige stand van zaken</i>	27
2. Fasen in de seksuele ontwikkeling	29
2.1 Een kader voor gemiddeld gedrag	30
2.1.1 <i>Kinderen van nul tot vier jaar</i>	31
2.1.2 <i>Kinderen van vier tot acht jaar</i>	36
2.1.3 <i>Kinderen van acht tot dertien jaar</i>	40
2.2 Thema's binnen de seksuele ontwikkeling	44
2.2.1 <i>Seksueel getint gedrag</i>	44
2.2.2 <i>Vragen van kinderen over seksualiteit</i>	46
2.3 Zorgen over seksueel gedrag van je kind	47
2.3.1 <i>Grenzen van seksueel getint gedrag</i>	47

Deel B. De praktijk van de seksuele opvoeding

3. De rol van seksuele opvoeding	53
3.1 Wat betekent seksuele opvoeding?	53
3.2 Mythes voor uitstel	54
3.2.1 <i>Mijn kind is nog niet toe aan seksualiteit</i>	55
3.2.2 <i>Seksuele voorlichting is 'de kat op het spek binden'</i>	55
3.2.3 <i>Seksuele opvoeding is je kind wijzen op risico's</i>	57
3.2.4 <i>Seksuele opvoeding is een taak van anderen</i>	58
3.3 De invloed van je eigen opvoeding	59
3.4 Partners in crime: wie draagt zorg voor de seksuele opvoeding?	60
3.4.1 <i>Verschillen in opvattingen</i>	62
3.5 Ondersteunen van vaardigheden	63
3.5.1 <i>Kennisoverdracht</i>	63
3.5.2 <i>Overdracht van waarden en normen</i>	64
3.5.3 <i>Ruimte bieden om te ontdekken</i>	65
4. Reageren op seksueel getint gedrag	67
4.1 Hoe reageren andere ouders?	67
4.2 Praktische handvatten bij de seksuele opvoeding	69
4.2.1 <i>Wees voorbereid</i>	70
4.2.2 <i>Wees positief en respectvol</i>	71
4.2.3 <i>Stel grenzen en maak afspraken</i>	72
4.2.4 <i>Kies je eigen manier van opvoeden</i>	73
4.2.5 <i>Belonen en corrigeren</i>	75

5. Praten over seksualiteit 79

- 5.1 Tips voor seksuele voorlichting 79
 - 5.1.1 *Begin zo vroeg mogelijk* 79
 - 5.1.2 *Benoem de geslachtsdelen* 80
 - 5.1.3 *Wees open en eerlijk* 82
 - 5.1.4 *Neem de tijd* 84
- 5.2 Ingaan op vragen van je kind 84
- 5.3 Kinderen die niet vragen worden overgeslagen... 85
- 5.4 Wat vertel je op welke leeftijd? 86
 - 5.4.1 *Kinderen van nul tot vier jaar* 86
 - 5.4.2 *Kinderen van vier tot acht jaar* 87
 - 5.4.3 *Kinderen van acht tot dertien jaar* 88
- 5.5 Begeleiden bij internet 89
- 5.6 Ten slotte 90

Literatuur 91

- Boeken voor kinderen 92
 - Voor peuters en kleuters* 92
 - Voor kinderen van zes jaar en ouder* 93
- Websites 94

Woord van dank 95

Auteursinformatie 97

Bijlage: Opdrachten en stellingen 99

- A. Opdrachten 99
- B. Stellingen 103